

KIRJALLINEN KYSYMYS 381/2012 vp

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifiointi

Eduskunnan puhemiehelle

Vammaisten palveluita ja ihmisoikeuksia koskevissa kysymyksissä on tultu vuosien saatossa pienin askelin eteenpäin. Viime kaudella voimaan tullut vaikeavammaisten henkilöiden oikeus henkilökohtaiseen avustajaan on hyvä asia. Sen sijaan se, että YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus on vielä ratifioimatta, on meille häpeäksi. Sopimus tulee pikimmiten saattaa voimaan. Se vaatii lainsäädännön korjaamista. Tahdon vastainen laitoshoido on kiellettävä ja jokaisella tulee olla oikeus asua millä paikkakunnalla haluaa.

Vammaisten oikeudet ovat ihmisoikeuksia. YK:n vammaisia henkilöitä koskeva yleissopimus sisältää keskeisiä asioita vammaisten arjen parantamiseksi ja ihmisoikeuksien tunnustamiseksi. Suomessa on sellainen käytäntö, että YK:n sopimukset ratifioidaan vasta, kun lainsäädäntö on sopimuksen mukaisella tasolla. Toisaalta aikaa lainsäädännön korjaamiseen on ollut riittämiin, sillä YK:n yleissopimus vammaisten oikeuksista astui voimaan toukokuussa 2008, kun yli 20 maata oli ratifioinut sopimuksen. Sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa joulukuussa 2006 ja se koskee yli 650 miljoona ihmistä maailmassa. Sopimuksessa vahvistetaan jo ennestään vammaisille kuuluvia ihmisoikeuksia kuten oikeutta laadukkaaseen elämään, liikkumisvapautta sekä oikeutta koulutukseen ja työsäkäyntiin. Vuoden 2009 lopulla yli 70 valtiota oli ratifioinut sopimuksen. Pohjoismaiset naapurimaamme Ruotsi ja Norja ovat jo ratifioineet so-

pimuksen. Suomessa haasteet sopimuksen ratifioimiseen ovat liittyneet kotikuntalakiin, sosiaalihuoltolakiin ja kehitysvammaisten erityishuollon kysymyksiin.

Esteetön ympäristö, tärkeiden palvelujen turvaaminen, pääsy harrastuksiin ja kulttuurin pariin, mahdollisuus työhön ja opintoihin sekä kohtuulliseen toimeentuloon, ovat kaikki tärkeitä ihmisoikeustavoitteita. Nämä ovat tärkeitä tavoitteita vuonna 2010 hyväksytyssä Suomen Vammaispoliittisessa ohjelmassa, Vampossa. Vampon toteuttamiseen on sitoutunut 9 eri ministeriötä ja sen toimenpiteet parantavat vammaisten henkilöiden ja heidän läheisensä elämänlaatua. Kehitysvammaisten henkilöiden kannalta konkreettina ohjelmassa on mm. lupaus, että kehitysvammaisten asumisen ohjelma 2010—2015 toteutetaan valtioneuvoston tammikuussa 2010 tekemän periaatepäätöksen mukaisesti. Päätöksen mukaan vähennetään laitospaikkoja nopeasti, suunnitelmallisesti ja hallitusti sekä mahdollistetaan muuttaminen lapsuudenkodista tuottamalla kehitysvammaisten henkilöiden tarpeita ja toiveita vastaavia asumisratkaisuja ja tarjoamalla yksilöllistä palvelua ja tukea. Vampossa esitetyt toimet ovat erittäin kannatettavia ja tukevat osaltaan YK:n vammaissopimuksen ratifiointia.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

KK 381/2012 vp — Johanna Karimäki /vihr

Mitä hallitus aikoo tehdä nopeuttaakseen YK:n vammaisia henkilöitä koskevan yleissopimuksen ratifiointia ja

missä vaiheessa sopimuksen edellyttämä lainsäädäntötyö on?

Helsingissä 9 päivänä toukokuuta 2012

Johanna Karimäki /vihr

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Johanna Karimäen /vihr näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 381/2012 vp:

Mitä hallitus aikoo tehdä nopeuttaakseen YK:n vammaisia henkilöitä koskevan yleissopimuksen ratifiointia ja

missä vaiheessa sopimuksen edellyttämä lainsäädäntötyö on?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Suomi allekirjoitti 30.3.2007 YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista (2007, Convention on the Rights of Persons with Disabilities, jäljempänä yleissopimus) ja yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (2007, Optional Protocol to the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, jäljempänä pöytäkirja).

Yleissopimus ja pöytäkirja tulivat kansainvälisesti voimaan 3.5.2008, kun 20 sopimusvaltiota oli ne molemmat ratifioinut. Yleissopimuksen on 21.5.2012 mennessä allekirjoittanut 153 valtiota, joista 112 on sen myös ratifioinut. Vastavat luvut pöytäkirjan osalta ovat 90/67 valtiota.

Myös Euroopan unioni on ratifioinut yleissopimuksen 23.12.2010. EU:n ratifiointi mahdollistui sen jälkeen, kun unioni hyväksyi sisäiset käytäntösääntönsä. Niissä käsitellään unionin sisäistä päätöksentekomenettelyä eri toimivaltuuksiin kuuluvien kysymysten osalta ja ulkoista edustautumista.

Yleissopimuksessa käsitellään muun muassa saavutettavuutta eli toimia, joilla mahdollistetaan vammaisten henkilöiden osallistuminen yh-

teiskuntaan kaikilla elämänalueilla yhdenvertaisesti ei-vammaisten henkilöiden kanssa. Yleissopimuksen 33 artiklassa määrätään yksityiskohtaisesti yleissopimuksen kansallisesta täytäntöönpanosta ja seurannasta. Mainitussa artiklassa myös edellytetään yhteystahon ja seurantamekanismien muodostamista.

Yleissopimuksella on perustettu vammaisten henkilöiden komitea, jolle sopimusvaltioiden tulee raportoida yleissopimuksen nojalla toteuttamistaan täytäntöönpanotoimista. Komitea antaa määräajoin kertomuksensa toiminnastaan YK:n yleiskokoukselle ja talous- ja sosiaalineuvostolle (ECOSOC).

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa (22.6.2011) ihmisoikeussopimuksista on nostettu erityisesti esille muun muassa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus, jonka ratifiointi on hallituksen tavoitteena tällä hallituskaudella.

Yleissopimuksen ja pöytäkirjan ratifiointivalmistelut kuuluvat ulkoasiainministeriön hallinnonalaan.

Ulkoasiainministeriö on 16.5.2011 perustanut työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella ja selvittää tarvittavat ratifiointitoimenpiteet yleissopimuksen ja pöytäkirjan osalta. Työryhmän määräaika päättyy vuoden 2013 lopussa. Työryhmässä on laaja valtionhallinnon, kuntaliiton sekä vammaisjärjestöistä koostuva edustus.

Työryhmä on tähän mennessä kokoontunut yhdeksään kokoukseen. Työryhmän on määrä kokoontua ennen kesätaukoa vielä kerran 14.6.2012. Työryhmä on selvittänyt yleissopimuksen ratifioinnin edellytyksiä. Työryhmä saanee yleissopimuksen varsinaisten substanssartikkeloiden (1—33) ensimmäisen lukukierroksen valmiiksi kesätaueroon mennessä. Loput artikkelit

(34—50) sisältävät muun muassa raportointia koskevia määräyksiä.

Yleissopimuksen ratifioinnin edellytyksenä olleet, yleissopimuksen liikkumisen ja kansalaisuuden vapautta koskevan 18 artiklan ja itsenäistä elämistä ja osallisuutta yhteisössä koskevan 19 artiklan edellyttämät lainsäädäntömuutokset ovat tulleet voimaan 1.1.2011 (laki kotikuntalain muuttamisesta 1377/2010 ja laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta 1378/2010).

Kotikuntalain muutoksen myötä pitkäaikaisen laitoshoidon, asumispalvelujen tai perhehoidon tarpeessa oleva henkilö voi jatkossa valita uudeksi kotikunnakseen sen kunnan, jonka alueella olevassa toimintayksikössä tai asunnossa hän tosiasiaassa asuu. Valintaoikeuden käyttäminen edellyttää sitä, että hoidon tai asumisen arvioidaan kestävän tai se on kestänyt yli vuoden.

Sosiaalihuoltolain muutoksen myötä henkilö voi pyytää palvelutarpeen arviointia ja palvelujen järjestämistä myös muualta kuin kotikunnastaan. Näin henkilö voi hakeutua nykyisestä kotikunnastaan toisen kunnan asukkaaksi ja sen palvelujen piiriin. Lainmuutos mahdollistaa esimerkiksi sen, että laitoshoidossa oleva henkilö voi muuttaa asumaan omaistensa ja läheistensä lähelle.

Yleissopimuksen edellyttämä lainsäädäntötyö liittyy erityisesti yleissopimuksen 14 artiklaan

(henkilön vapaus ja turvallisuus), 17 artiklaan (henkilön koskemattomuuden suoja) sekä 19 artiklaan (itsenäinen eläminen ja osallisuus yhteisössä). Lainsäädäntömuutosten aikataulu vaikuttaa yleissopimuksen valtiosisäiseen voimaansaattamiseen.

Yleissopimus edellyttää Suomessa tiettyjä lainsäädäntömuutoksia ainakin itsemääräämisoikeutta ja sen rajoittamista sosiaali- ja terveydenhuollossa koskevan lainsäädännön osalta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut 2.7.2010 työryhmän, jonka tehtävänä on, ottaen huomioon muun muassa kansainväliset ihmisoikeussopimukset, selvittää itsemääräämisoikeuden rajoituksia sosiaali- ja terveydenhuollossa koskevien säännösten uudistamistarve sekä laatia säädösehdotukset ja linjaukset muiksi säädöksiksi. Työryhmän on toimeksiantonsa mukaisesti toimittava yhteistyössä sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamista koskevan hankkeen kanssa. Työryhmän toimikautta on jatkettu 31.10.2012 saakka ja itsemääräämisoikeutta koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa syksyllä 2013.

Valtioneuvoston 22.3.2012 hyväksymässä kansallisessa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa vuosille 2012—2013 mainitaan yleissopimus ja todetaan, että uusien sopimusvelvoitteiden kautta vahvistetaan entisestään perus- ja ihmisoikeuksien tarjoamaa suojaa.

Helsingissä 29 päivänä toukokuuta 2012

Ulkoasiainministeri Erkki Tuomioja

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 381/2012 rd undertecknat av riksdagsledamot Johanna Karimäki /gröna:

Vad tänker regeringen göra för att påskynda ratificeringen av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och

hur långt har arbetet med den lagstiftning som konventionen kräver kommit?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Finland undertecknade den 30 mars 2007 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2007, Convention on the Rights of Persons with Disabilities, nedan konventionen) och det fakultativa protokollet till konventionen (2007, Optional Protocol to the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, nedan protokollet).

Konventionen och protokollet trädde i kraft internationellt den 3 maj 2008, när 20 avtalsslutande stater hade ratificerat båda två. Fram till den 21 maj 2012 har 153 stater undertecknat konventionen och 112 av dem har också ratificerat den. Protokollet har undertecknats eller ratificerats av 90 respektive 67 stater.

Också EU har ratificerat konventionen den 23 december 2010. Det blev möjligt för EU att ratificera konventionen efter det att unionen hade antagit sin interna kod, som anger unionens interna beslutsförfarande för olika befogenheter del och representation utåt.

Konventionen gäller bland annat tillgänglighet, dvs. åtgärder för att möjliggöra för funk-

tionshindrade att delta på alla livets områden på lika villkor som de som inte är funktionshindrade. I artikel 33 i konventionen föreskrivs hur konventionen ska genomföras nationellt och övervakas. Vidare föreskrivs där att en eller flera kontaktpunkter och mekanismer för övervakning ska inrättas.

Genom konventionen upprättades en kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. De avtalsslutande staterna ska lämna rapporter till kommittén om vilka åtgärder de vidtagit för att verkställa konventionen. Kommittén avger regelbundet en rapport om sin verksamhet till FN:s generalförsamling och Ekonomiska och sociala rådet (Ecosoc).

I regeringen Jyrki Katainens program (22.6.2011) lyfts bl.a. konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning särskilt fram bland konventionerna om mänskliga rättigheter och regeringen har som mål att ratificera konventionen under innevarande regeringsperiod.

Det hör till utrikesministeriets förvaltningsområde att förbereda ratificeringen av konventionen och protokollet.

Utrikesministeriet tillsatte den 16 maj 2011 en arbetsgrupp för att bereda och undersöka vilka åtgärder som behövs för att ratificera konventionen och protokollet. Arbetsgruppens mandat löper ut i slutet av 2013. Statsförvaltningen, Kommunförbundet och handikapporganisationerna är brett representerade i gruppen.

Arbetsgruppen har hittills haft nio möten. Den ska sammanträda en gång till den 14 juni 2012 före sommaruppehållet. Gruppen har undersökt vad som behövs för att ratificera konventionen. Den tror sig kunna slutföra en första genomläsning av konventionens substansartiklar (1—33)

före sommaruppehållet. De återstående artiklarna (34—50) innehåller bestämmelser bland annat om rapporteringen.

De ändringar i lagstiftningen som krävts för att ratificera konventionen trädde i kraft den 1 januari 2011 (lag om ändring av lagen om hemkommun 1377/2010 och lag om ändring av socialvårdslagen 1378/2010). De gäller artikel 18 om skydd för den personliga integriteten och artikel 19 om rätt att leva självständigt och delta i samhället.

Efter ändringen i lagen om hemkommun kan en person som är placerad i familjevård eller institutionsvård eller i boende med boendeservice någon annanstans än i sin hemkommun välja den kommun där verksamhetsenheten eller bostaden finns som sin nya hemkommun. För att personen ska ha rätt att välja hemkommun ska vården eller boendet beräknas pågå eller ha pågått över ett år.

Efter ändringen av socialvårdslagen kan en person begära också någon annan kommun än sin hemkommun att bedöma behovet av service och att ordna service. Det betyder att personen kan ansöka om att få byta ut sin hemkommun mot en annan kommun och att omfattas av servicen där. Lagändringen möjliggör till exempel för en person i institutionsvård att flytta närmare sina anhöriga och närstående.

Den lagstiftning som konventionen kräver hänger framför allt samman med artikel 14 i konventionen (frihet och personlig säkerhet), artikel

17 (skydd för den personliga integriteten) och artikel 19 (rätt att leva självständigt och att delta i samhället). Tidsschemat för lagändringarna påverkar när konventionen kan träda i kraft nationellt.

Konventionen kräver vissa ändringar i vår lagstiftning åtminstone i fråga om självbestämmanderätten och begränsningarna inom social- och hälsovården.

Social- och hälsovårdsministeriet tillsatte den 2 juli 2010 en arbetsgrupp för att utifrån bland annat internationella konventioner om de mänskliga fri- och rättigheterna klarlägga på vilka punkter bestämmelserna om begränsningar i självbestämmanderätten inom social- och hälsovården behöver ses över och hur andra författningar ska se ut. Arbetsgruppen ska i enlighet med sitt uppdrag samarbeta med projektet för att se över socialvårdslagstiftningen. Gruppens mandat har förlängts till den 31 oktober 2012 och meningen är att regeringens proposition om självbestämmanderätten ska lämnas hösten 2013.

Konventionen nämns i det nationella handlingsprogram för de mänskliga fri- och rättigheterna och de grundläggande rättigheterna som statsrådet antog den 22 mars 2012. Där konstateras det att de nya konventionsförpliktelserna ytterligare stärker det skydd som de mänskliga fri- och rättigheterna och de grundläggande rättigheterna ger.

Helsingfors den 29 maj 2012

Utrikesminister Erkki Tuomioja